

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України**

КОМПОЗИЦІЯ

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

**Спеціальність “Образотворче та
декоративно-прикладне мистецтво”**

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

КОМПОЗИЦІЯ

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво”

Київ 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

КОМПОЗИЦІЯ

Програма

для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКОС”, 2006. – 16 ст.

Укладачі:	С. Л. Віділіна, І. Ю. Радецька – викладачі Житомирського училища культури і мистецтв ім. І. Огієнка
Рецензенти:	Г. В. Ямчинська – старший викладач Житомирського державного університету ім. І. Франка, майстер народного мистецтва України Г. І. Сотська – старший науковий співробітник відділу мистецької освіти Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України, м. Київ М. А. Бутковський – викладач Житомирського технологічного коледжу, член Національної спілки художників України
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько
Редактор	Л. М. Трачук

© Віділіна С. Л., Радецька І. Ю., 2006

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Згідно з навчальним планом навчальна дисципліна “Композиція” викладається протягом восьми семестрів навчання.

Програму розроблено для спеціальності “Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво”, тому вона носить декоративну спрямованість.

Мета курсу:

- формувати творчо-активну особистість;
- виховувати загальну естетичну культуру;
- розвивати образне мислення і художні здібності студента;
- створити належні умови для розкриття творчої особистості;
- максимально зближувати навчальну діяльність із творчою.

Напрямки, що панували в різні епохи у мистецтві, впливали на характер викладання таких навчальних дисциплін, як малюнок, живопис, композиція в художніх закладах. Тому, перш ніж починати розмову про композицію як про навчальну дисципліну, необхідно познайомити студентів з досягненнями попередніх поколінь у цій області, а також методами навчання композиції та їх впливом на розвиток образотворчого мистецтва.

Проблеми композиції, її закономірності, прийоми, засоби вираження і гармонізації завжди залишаються найактуальнішими для студентів, що обрали спеціальність, пов’язану з образотворчим мистецтвом. Творча професія в першу чергу потребує знання законів гармонії та засобів, що допомагають створювати гармонічні твори. Програма I курсу послідовно знайомить із цими законами та засобами гармонізації, видами композиції та специфікою кожного із них.

Всі поняття, закономірності, композиційні прийоми відпрацьовуються на системах вправ, в основі яких лежить апробована методика викладання. Ці вправи допомагають розібратися у складних проблемах композиції та здійснюють поступовий перехід до складніших творчих задач, які ставляться на II–IV курсах.

Програма IV курсу передбачає також роботу з різноманітними матеріалами.

Вивчення методики розробки композиційних ескізів сприяє формуванню студентів як майбутніх викладачів. Збагачується методико-педагогічні знання та розвивається логічне мислення.

Курс навчальної дисципліни “Композиція” тісно пов’язаний з такими навчальними дисциплінами, як “Рисунок”, “Графіка”, “Живопис”, “Скульптура”, “Декоративно-ужиткова творчість”, “Історія образотворчого мистецтва”.

Розподіл годин по курсах дано відповідно до навчального плану. Години для самостійної роботи включені у програму для виконання спеціальних завдань.

Вимоги до знань та вмінь студентів:

- добре орієнтуватися в особливостях різних видів і жанрів мистецтва;
- знати основні питання теорії композиції;
- знати художні, технологічні та методичні принципи побудови твору;
- вміти розробляти ескізи.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва розділу, модуля, теми програми	Кількість годин		
		всього	з них	
			аудит.	самост.
I курс		135	135	-
I семестр		72	72	-
Розділ I. Основи композиції в образотворчому та декоративно-ужитковому мистецтві				
1	Тема 1. Вступ. Предмет “композиція” як складова оригінальних дисциплін. Історичний огляд знань з композиції та їх розвиток	4	4	-
	Особливості композиції в образотворчому та декоративно-ужитковому мистецтві			
2	Тема 2. Засоби виразності композиції.	4	4	-
	2.1. Форма як один з основних зображувальних засобів вираження художнього образу			
3	Виразність плоскої та об’ємної форми. Пропорційність форм	4	4	-
4	2.2. Прийоми візуальної організації образного вираження. Стилізація. Трансформація	8	8	-

№	Назва розділу, модуля, теми програми	Кількість годин		
		всього	з них	
			аудит.	самост.
5	2.3. Значення кольору як засобу вираження художнього образу. Характеристика кольору	12	12	-
6	Тема 3. Закономірності сприйняття форми на площині.	4	4	-
7	3.1. Сприйняття крапки, лінії, плями на площині.	4	4	-
8	Тема 4. Основні закони композиції. Рівновага, єдність та підпорядкування. Композиційний центр	4	4	-
9	4.1. Засоби досягнення рівноваги в композиції.	20	20	-
10	4.2. Засоби організації композиційного центру	8	8	-
	Модуль як засіб уніфікації композиційної структури.			
II семестр		63	63	-
11	Виконання вправ на організацію композиційного центру (контрастним по кольору, найсвітлішим, найтемнішим елементом композиції)	3	3	-
12	Тема 5. Засоби гармонізації композиції.	3	3	-
13	5.1. Ритм у композиції. Простий та складний ритм. Ритм форм, кольору, фактури	3	3	-
14	5.2. Контраст у композиції. Контраст форм, кольору, тону фактури	3	3	-
15	5.3. Ньюанс у композиції. Тотожність.	3	3	-
16	5.4. Пропорційність у композиції. “Золотий перетин”	3	3	-
17	5.5. Масштабність у композиції.	3	3	-
18	Тема 6. Стильові засоби композиції.			
	6.1. Вибір формату. Напрямок пластичного руху в композиції	15	15	-

№	Назва розділу, модуля, теми програми	Кількість годин		
		всього	з них	
			аудит.	самост.
19	6.2. Перспектива. Види перспектив.	18	18	-
20	Тема 7. Види композиції.			
21	7.1. Фронтальна композиція.	3	3	
22	7.2. Об'ємна композиція.	3	3	
23	7.3. Об'ємно-просторова композиція.	3	3	

II курс		74	74	
III семестр		34	34	
Розділ II. Основи декоративної композиції.				
24	Тема 1. Розвиток образного мислення. Категорії образного мислення.	2	2	
25	1.1. Алгоритми, метафори.	2	2	
26	1.2. Метаморфози, алюзії.	2	2	
27	1.3. Інтерпретації. Цитати. Контексти. Іконологія.	2	2	
28	Тема 2. Послідовність роботи над композицією. Визначення художньо-образної системи твору мистецтва. Визначення ідейно-тематичного задуму. Збирання та переробка натурального матеріалу. Пошуки композиційного вирішення. Втілення художнього образу	2	2	
29	Тема 3. Натюрморт у декоративній композиції. Розкриття змісту через внутрішні взаємозв'язки речей.	14	14	
30	Тема 4. Пейзаж у декоративній композиції.	10	10	
IV семестр.		40	40	
31	Тема 5. Однофігурна сюжетна та сюжетно-тематична композиція	18	18	
32	Тема 6. Багатофігурна сюжетна та сюжетно-тематична композиція	22	22	
	Створення 2-3-фігурної композиції. Тема "Музика" чи "Танок" на вибір			

III курс		80	74	6
V семестр		40	34	6
33	Тема 1. Портрет у станковій композиції. Образне і типове в портреті	21	18	3
34	Тема 2. Композиція в іконописі.	19	16	3
VI семестр		40	40	-
35	Тема 3. Сюжетно-тематична композиція з передачею емоційно-психологічного стану. Тема "Радість", "Смуток" на вибір	22	22	-
36	Тема 4. Композиція в плакаті.	18	18	-
IV курс		93	93	-
VII семестр		39	39	-
Розділ III. Композиція творів декоративно-монументального призначення.				
37	Тема 1. Особливості декоративної монументальної композиції. Мозаїка. Вітраж. Фреска. Рельєф. Ковка. Литво	3	3	-
38	Тема 2. Мозаїка.	18	18	-
39	Тема 3. Вітраж.	18	18	-
VIII семестр.		54	54	-
40	Тема 4. Декоративна рельєфна композиція. Гіпсове панно	15	15	
41	Тема 5. Декоративно-монументальні вироби з металу.	15	15	-
42	Тема 6. Створення сюжетної декоративної композиції на основі літературних творів, з використанням всіх технік, знань та навичок, набутих в процесі навчання.	24	24	-

І КУРС

І семестр

Розділ І. Основи композиції в образотворчому та декоративно-ужитковому мистецтві

Тема 1. Вступ. Предмет “композиція” як складова оригінальних дисциплін. Історичний огляд знань з композиції та їх розвиток.

Особливості композиції в образотворчому та декоративно-ужитковому мистецтві.

Тема 2. Засоби виразності композиції.

2.1. Форма як один з основних зображувальних засобів вираження художнього образу (квадрат, трикутник, коло, форма “амеби”). Лінія. Крапка. Пляма. Силует.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, клей, ножиці.

2.2. Виразність плоскої та об’ємної форми. Пропорційність форм.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей.

2.3. Прийоми візуальної організації образного вираження. Стилзація. Трансформація.

Вправи на вираження заданого образу за допомогою понять “форма”, “стилзація”, “трансформація”.

Матеріали та інструменти: гуаш, туш, олівець, пера, папір, пензлі.

2.4. Значення кольору як засобу вираження художнього образу.

Фізіологічний вплив кольору на людину. Фізичні асоціації.

Емоційні асоціації. Об’єктивні властивості кольору та реакції, які він викликає. Характеристика кольору (кольоровий тон, світлість, відносна яскравість, чистота кольору). Гармонія кольору. Вправи на вираження кольором та формою асоціацій на задану тему.

Матеріали та інструменти: гуаш, папір, пензлі.

Тема 3. Закономірності сприйняття форми на площині.

3.1. Сприйняття крапки, лінії, плями на площині.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей.

Тема 4. Основні закони композиції. Рівновага, єдність та підпорядкування. Композиційний центр.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей.

4.1. Засоби досягнення рівноваги в композиції.

Рівновага в симетричній композиції. Види симетрії. Рівновага в асиметричній композиції. Статика в композиції.

Динаміка в композиції.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей.

4.2. Засоби організації композиційного центру. Модуль як засіб уніфікації композиційної структури. Виконання вправ на організацію композиційного центру (найбільшим та найменшим елементом композиції, групою елементів, найскладнішою по силуету формою, “композиційною” паузою).

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей; гуаш, пензлі.

ІІ семестр

Виконання вправ на організацію композиційного центру (контрастним по кольору, найсвітлішим, найтемнішим елементом композиції).

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей; гуаш, пензлі.

Тема 5. Засоби гармонізації композиції.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей; гуаш, пензлі.

5.1. Ритм у композиції. Простий та складний ритм. Ритм форм, кольору, фактури.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей; гуаш, пензлі.

5.2. Контраст у композиції. Контраст форм, кольору, тону, фактури.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей; гуаш, пензлі.

5.3. Нюанс у композиції. Тотожність.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей; гуаш, пензлі.

5.4. Пропорційність у композиції. “Золотий перетин”.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей; гуаш, пензлі.

5.5. Масштабність у композиції.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей; гуаш, пензлі.

Тема 6. Сильові засоби композиції.

6.1. Вибір формату. Напрямок пластичного руху у композиції.

Горизонтальний напрямок пластичного руху в композиції.

Вертикальний напрямок пластичного руху в композиції.

Діагональний напрямок пластичного руху в композиції.

Замкнений напрямок пластичного руху в композиції, його пластика.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей; гуаш, пензлі.

6.2. Перспектива. Види перспективи.

Особливості прямої перспективи. Особливості зворотної перспективи.

Об'єм в композиції та простір. Закони лінійної перспективи.

Закони повітряної перспективи.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей; гуаш, пензлі.

Тема 7. Види композиції.

7.1. Фронтальна композиція.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей; гуаш, пензлі.

7.2. Об'ємна композиція.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, кольоровий картон, ножиці, клей.

7.3. Об'ємно-просторова композиція.

Матеріали та інструменти: кольоровий папір, ножиці, клей, кольоровий картон.

II КУРС

III семестр

Розділ II. Основи декоративної композиції

Тема 1. Розвиток образного мислення. Категорії образного мислення.

1.1. Алгоритми, метафори. Метаморфози, алюзії. Інтерпретації. Цитати. Контексти. Іконологія.

Матеріал: кольоровий папір, гуаш.

Тема 2. Послідовність роботи над композицією.

Визначення художньо-образної системи твору мистецтва. Визначення ідейно-тематичного задуму. Збирання та переробка натурального матеріалу.

Пошуки композиційного вирішення. Втілення художнього образу.

Тема 3. Натюрморт у декоративній композиції.

Розкриття змісту через внутрішні взаємозв'язки предметів.

Визначення теми. Попередні пошуки композиційних рішень. Формальні побудови. Розподіл кольорових мас та об'ємів. Предмет у натюрморті. Виразження емоційного настрою через категорії образного мислення. Тональність і світлотінь у натюрморті. Кольорова гама в натюрморті. Фактура в натюрморті. Виконання натюрморту на основі ескізу.

Матеріал: гуаш, папір.

Тема 4. Пейзаж у декоративній композиції.

Робота над ескізом композиції з використанням натурального матеріалу. Переробка натурального пейзажу. Передача стану природи всіма засобами композиції. Світлотінь і тон в пейзажі. Кольорова гама в пейзажі. Виконання композиції на основі ескізу.

Матеріал: гуаш, папір.

IV семестр

Тема 5. Однофігурна сюжетна та сюжетно-тематична композиція.

Створення однофігурної композиції (тема вільна).

Вибір теми. Формальні пошуки композиційної побудови. Пошуки композиційного вирішення з використанням зібраного натурального матеріалу. Уміння користуватися всіма прийомами та засобами композиції для втілення художнього образу. Семантика художнього образу. Композиційні пошуки в кольорі.

Виконання композиції на основі ескізу.

Матеріал: гуаш, папір.

Тема 6. Багатофігурна сюжетна та сюжетно-тематична композиція.

Створення 2–3-фігурної композиції. Тема “Музика” чи “Танок” на вибір.

Вибір теми. Збирання натурального матеріалу.

Формальні пошуки композиційного вирішення з використанням зібраного натурального матеріалу. Передача статичності або динаміки всіма прийомами та засобами композиції. Лінійна розробка ескізу з використанням зібраного натурального матеріалу. Розробка ескізу в кольорі. Пошуки образності композиції.

Підсилення емоційно-духовного змісту композиції.

Матеріал: гуаш, папір.

III КУРС

V семестр

Тема 1. Портрет у станковій композиції.

Образне і типове в портреті. Вибір теми. Збирання матеріалу.

Людина – об'єкт композиції. Розробка ескізу портретної композиції. Пошук ракурсу, середовища. Вивчення моделі. Створення образної характеристики.

Тон і світлотінь в портреті. Колір у портреті. Художньо-технічні прийоми для більшої виразності композиції. Фактура в портреті. Цільність, виразність композиції.

Матеріал: гуаш, папір.

Тема 2. Композиція в іконописі.

Історичний огляд розвитку іконопису. Термінологія. Іконографія. Символіка кольору. Технологічні особливості підготовки основи. Технологічні особливості писання ікони. Вибір першоджерела. Писання копії.

Матеріал: дошка, темперні фарби.

VI семестр

Тема 3. Сюжетно-тематична композиція з передачею емоційно-психологічного стану. Тема “Радість”, “Смуток” на вибір.

Вибір теми. Збирання та переробка натурального матеріалу. Формальні пошуки композиційного вирішення. Розробка ескізу з використанням зібраного та переробленого натурального матеріалу. Розробка ескізу в кольорі. Пошуки образності композиції. Передача смутку чи радості всіма прийомами та засобами композиції. Підсилення емоційного змісту композиції.

Матеріал: гуаш, папір.

Тема 4. Композиція в плакаті.

Композиційні особливості плаката. Особливості кольорового вирішення. Створення ескізу. Засоби підсилення виразності. Вибір шрифту та зв'язок його з зображенням. Виконання рекламного плаката.

Матеріал: гуаш, папір.

IV КУРС

VII семестр

Розділ III. Композиція творів декоративно-монументального призначення.

Тема 1. Особливості декоративно-монументальної композиції.

Мозаїка. Вітраж. Фреска. Рельєф. Ковка. Литво.

Тема 2. Мозаїка. Імітація мозаїки. Техніка “кракле”.

Екскурс в історичне минуле. Технологія виготовлення мозаїки.

Розробка ескізу (лінійного та в кольорі).

Підбір матеріалу для виконання імітації мозаїки.

Виконання творчої роботи.

Матеріал: папір кольоровий; керамічна плитка; кольорове скло; ясна шкаралупа.

Тема 3. Вітраж. Імітація вітража.

Екскурс в історичне минуле. Технологія виконання.

Розробка ескізу (лінійного та в кольорі).

Підбір матеріалу для виконання імітації вітража.

Виконання творчої роботи.

Матеріал: скло, контур, олійні фарби, лак.

VIII семестр

Тема 4. Декоративна рельєфна композиція. Гіпсове панно.

Екскурс в історичне минуле. Технологія. Варіанти виконання (барельєф, контррельєф з повним прорізанням площини, тонування).

Розробка ескізу гіпсового панно.

Творча робота над гіпсовим панно.

Матеріал: гіпс.

Тема 5. Декоративно-монументальні вироби з металу.

Литво. Ковка. Екскурс в історичне минуле. Технологія виконання.

Знайомство з найкращими зразками декоративних грат.

Розробка власного ескізу декоративних металевих грат.

Виготовлення макету декоративних грат.

Матеріал: папір.

Тема 6. Творча робота. Створення сюжетної декоративної композиції на основі літературних творів, з використанням усіх технік, знань та навичок, набутих у процесі навчання.

Матеріал: на вибір.

Література

1. *Агостон Ж.* Теория цвета и ее применение в искусстве и дизайне. – М., 1982.
2. *Арнхейм Р.* Искусство и визуальное восприятие. – М., 1974.
3. *Арнхейм Р.* Новые очерки по психологии искусства. Пер. с англ. – М.: Прометей, 1994.
4. *Аронов В. Р.* Художник и предметное творчество. – М., 1987.
5. *Апчинская Н. В.* Марк Шагал. Портрет художника. – М.: Изобраз. искусство, 1995.
6. *Базазьянц С. Б.* Художник, пространство и среда. – М., 1983.
7. *Бальмонт К. Д.* Светозвук в природе и световая симфония Скрябина. – М.: “Ирис Пресс”, 1996.
8. *Васютинский Н. А.* Золотая пропорция. – М., 1990.
9. *Власов В. Г.* Большой энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 8 т. Т. 1. – СПб.: ЛИТА, 2000.
10. *Власов В. Г.* Большой энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 8 т. Т. 2. – СПб.: ЛИТА, 2001.
11. *Власов В. Г.* Большой энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 8 т. Т. 4. – СПб.: ЛИТА, 2001.
12. *Власов В. Г.* Большой энциклопедический словарь изобразительного искусства. В 8 т. Т. 3. – СПб.: ЛИТА, 2000.
13. *Волков Н. Н.* Цвет в живописи. – М., 1985.
14. *Волков Н. Н.* Композиция в живописи. – М.: Искусство, 1977.
15. *Волкотруб И. Т.* Основы комбинаторики. – К., 1986.
16. *Гика М.* Эстетика пропорций в природе и искусстве. – М., 1936.
17. *Голубева О. Л.* Основы композиции. – М., 2004.
18. *Горощенко Г. Т.* Основы композиции. – М., 1935.
19. *Дали С.* 50 магических секретов мастерства. – М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2002.
20. *Дали С.* 50 магических секретов мастерства. – М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2002.
21. *Даниэль С.* Пир у Симона Фарисея в переводе с фламандского на русский // Новый мир искусства. – 1998. – № 5. – С. 6.
22. *Демосфенова Г. Л.* Малевич и современность // Техническая эстетика. – 1988. – № 7. – С. 24 – 27.
23. *Дьяков Л.* Арчимбольдо – мастер празднеств // Художественный Совет. – № 3 (15). – 2000. – 38 – 39.
24. *Ельневская Г. В.* Модель и образ. – М., 1984.
25. *Зайцев А. С.* Наука о цвете и живописи. – М., 1986.
26. *Зельдмайр Г.* Искусство и истина: Теория и метод истории искусства / Пер. с нем. Попов Ю. Н. – СПб.: АХИОМА, 2000.
27. *Зернов В. А.* Цветоведение. – М., 1972.
28. *Зингер Л. С.* О портрете. – М.: Советский художник, 1966.
29. *Иогансон Б. В.* Роль интуиции и логики в художественном творчестве – о композиции. – М., 1959.
30. *Иттен И.* Искусство формы. – М., 2004.
31. *Иттен И.* Искусство цвета. – М., 2004.
32. *Кандинский В. В.* О духовном в искусстве. – М., 1992.
33. *Костин В. И.* Что такое художественный образ. – М., 1962.
34. *Костин В. И., Юматов В. А.* Язык изобразительного искусства. – М., 1978.
35. *Кудин П. А., Ломов Б. Ф., Митькин А. А.* О восприятии элементарных ритмических композиций на плоскости // Техническая эстетика, 1969, № 8.
36. *Малевич К. С.* Форма, цвет, ощущение // Современная архитектура, 1928, № 5.
37. *Мастера искусства об искусстве.* – М., 1965–1970.
38. *Миронова Л. Н.* Цветоведение. – Минск., 1986.
39. *Михайлова А. А.* О художественной условности. – М., 1970.
40. *Многогранный мир Кандинского* / Под ред. Н. Б. Автономова, Д. В. Сарабьянова, В. С. Турчина. – М.: Наука, 1999.
41. *Молева Н., Белютин Э. П. П. Чистяков.* Теоретик и педагог. – М.: Изд-во Академии художеств СССР, 1953.
42. *Молева Н. М.* Выдающиеся русские художники-педагоги: кн. для учителя. – 2 изд., доп. – М.: Просвещение, 1981.
43. *О композиции.* Сборник статей. – М., 1959.
44. *Раппопорт С. Х.* От художника к зрителю. Как построено и как функционирует произведение искусства. – М., 1978.
45. *Раушенбах Б. В.* Геометрия картины и зрительное восприятие. – М., 1994.
46. *Розенблюм Е. А.* Художник в дизайне.. – М., 1974.
47. *Санего И. Г.* Предмет и форма. – М., 1984.
48. *Сарабьянов Д., Шатских А.* Казимир Малевич. Живопись. Теория. – М.: Искусство, 1993.
49. *Фаворский В. А.* О рисунке и композиции. – Фрунзе, 1966.
50. *Фаворский В. А.* О художнике, о творчестве, о книге. – М., 1966.
51. *Шевелев И. Ш., Марутаев М. А., Шмелев И. П.* Золотое сечение. – М., 1990.
52. *Шорохов Е. В.* Композиция. – М., 1986.
53. *Шорохов Е. В.* Основы композиции. – М., 1979.
54. *Эстетические ценности предметно-пространственной среды.* – М., 1990.

Навчальне видання

КОМПОЗИЦІЯ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Укладачі: С. Л. Відліна, І. Ю. Радецька

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,93. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма “ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206–47–29, 206–47–21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої
продукції № 2006 від 04.11.2004 р.